

MUSEU ETNOLÒGIC I DE CULTURES
DEL MÓN DE BARCELONA

El llibre de passanties dels fusters

Exposició

**Del 25 d'octubre del 2018
al 24 de febrer del 2019**

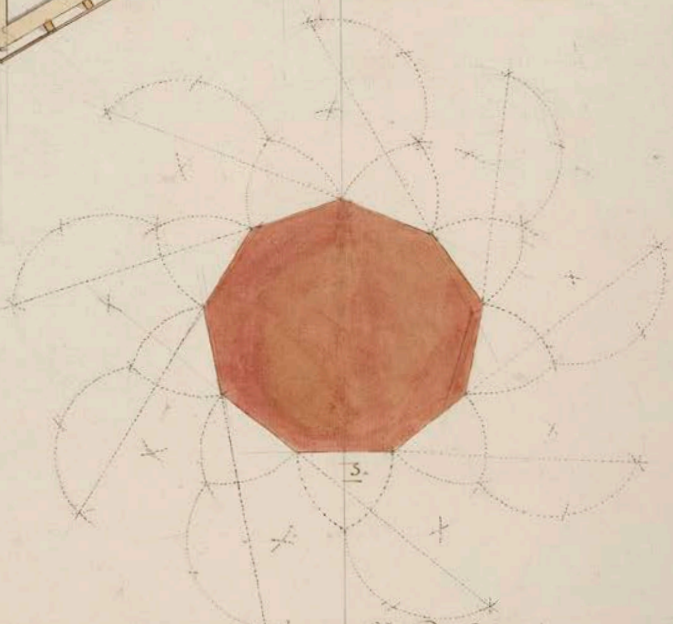
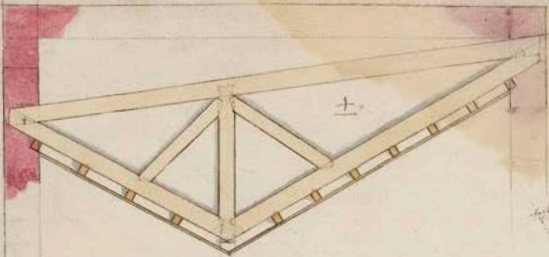
Català

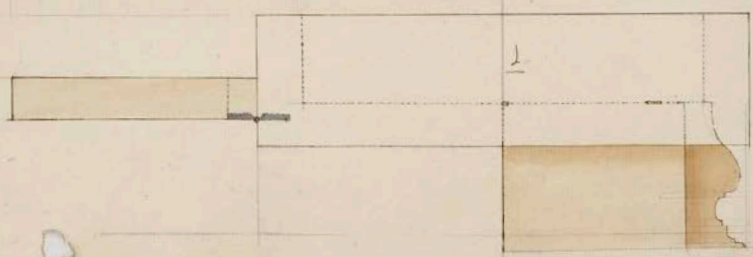
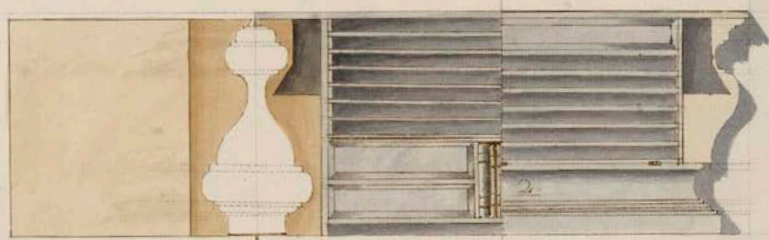
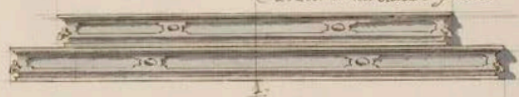
Ajuntament de
Barcelona

MUSEU ETNOLÒGIC
I DE CULTURES
DEL MÓN

Ex^{to} 2 *Sta Pa^{ca} Caudalosa*
adxi Joseph Gaig.
Examinat studio patris

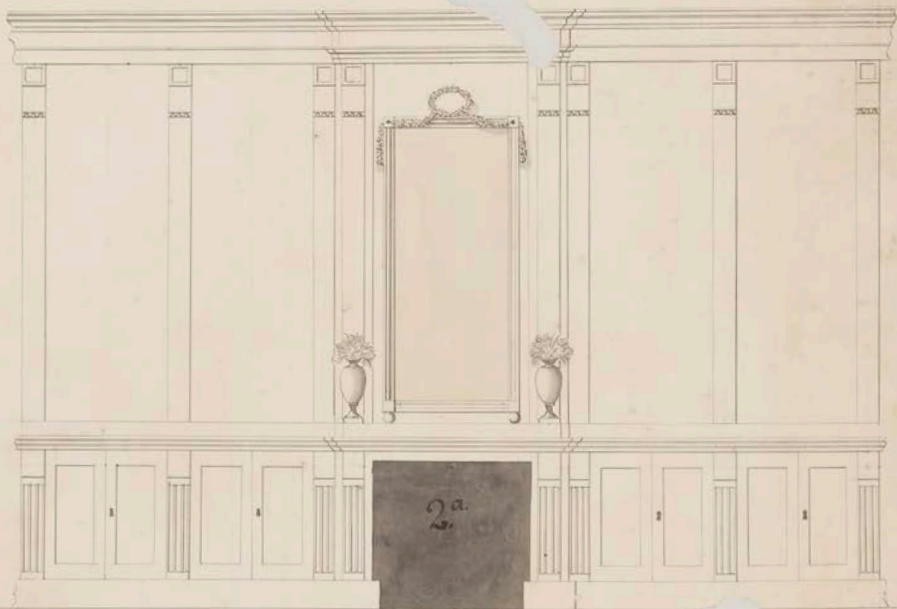
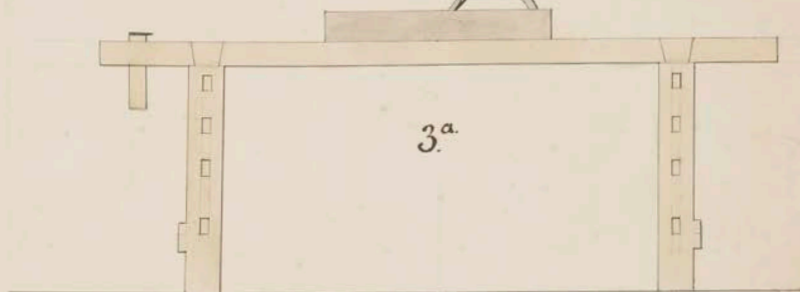
Ramon Castells, Examinant.

Ex^{ta.} S.

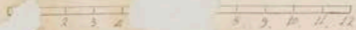
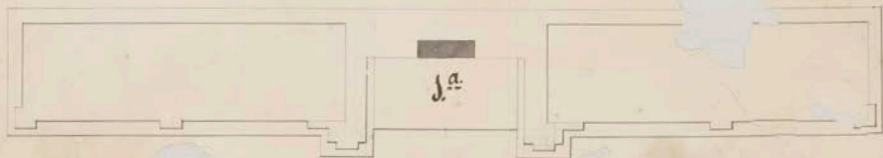
Anton Rovell

4.^a

3.^a

1.^a

L'ofici que més m'agrada

Hi ha oficis que són bons perquè són de bon viure

Mireu l'èsser fuster:

-serra que serraràs

I els taulons fan a miques

i de cada suada deu finestres ja han tret.

Gronxada d'encenalls, et munten una taula;

Si ho vols, d'una nouera te'n faran un cobert.

I caminen de pla-

Damunt les serradures de color de mantega.

Joan Salvat-Papasseit

(1894-1924)

Presentació

Mónica Piera Miquel, comissària de l'exposició, és doctora en història de l'art i cofundadora de l'Associació per a l'Estudi del Moble, entitat que va néixer a Barcelona el 2004 per investigar i difondre el coneixement del moble, i preservar el patrimoni relacionat amb aquest camp.

Molts professionals, interessats i voluntaris participen en projectes, publicacions, viatges, cursos i activitats de l'associació; amb el seu ajut han aconseguit que sigui considerada l'entitat de referència en la història del moble a Espanya. Activa i plena d'iniciatives, avui dia també s'orienta cap a la internacionalització.

Mónica Piera dedica els seus estudis i investigacions al moble, especialment al català i espanyol. És assessora i col·laboradora de col·leccions, museus, cases museu i revistes especialitzades. Com a professora treballa amb el moble com a document del passat i com a eina per entendre una societat. Ha escrit diversos llibres i nombrosos articles i ha comissariat exposicions en què el moble, la decoració i les arts decoratives han tingut un paper fonamental.

Actualment és presidenta de l'Associació per a l'Estudi del Moble, membre del comitè de selecció de peces de TEFAF Maastricht i és considerada una de les millors especialistes en mobiliari a escala internacional.

Des que la Mónica va localitzar el *Llibre de passanties*, no ha deixat de lluitar per la restauració i la difusió d'aquesta obra. Ha explicat un gran nombre de vagades el seu valor patrimonial i històric, i ha treballat fins a aconseguir-ne l'exposició pública. Agraeix la confiança a la Confraria de Fusters i al Gremi Fusta i Moble; a Roser Insenser i José María Juncadella, la col·laboració en el projecte, i al Museu de les Cultures del Món, que doni a conèixer aquesta

obra inèdita. El moment és únic ja que, com que està a mig restaurar, es pot gaudir de diverses pàgines originals abans que el llibre no es torni a enquadrar.

www.estudidelmoble.com
Barcelona, octubre del 2018

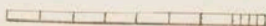
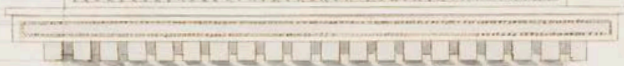
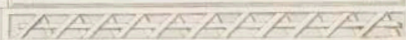

La descoberta del 'Llibre de passanties'

La curiositat i l'atzar van permetre descobrir el *Llibre de passanties dels mestres fusters començant en lo any 1778*, que han conservat durant generacions els confreres mestres fusters de Barcelona.

Es va trobar en un dels calaixos de la sagristia de la capella de Sant Josep i de Sant Joan de la Confraria de Fusters, situada a la girola de la catedral de Barcelona, on els confreres l'havien traslladat juntament amb altres llibres i la documentació que es va poder rescatar del bombardeig que va patir la seu del gremi el 1938, situada al carrer d'en Bot número 8.

A finals del segle XX, mentre es restaurava la capella, es va descobrir el llibre molt deteriorat a causa de la humitat i l'atac de fongs i xilòfags; d'allà es va traslladar a la nova seu, on va quedar novament oblidat, fins al desembre del 2014. Un cop descobert i en vista de l'interès d'aquest llibre inèdit, s'ha declarat bé cultural d'interès nacional (BCIN), s'ha començat a restaurar i ara es dona a conèixer. És propietat de la Confraria, agrupació integrada en el Gremi Fusta i Moble.

El llibre dels exàmens

El volum de gran format (62 x 47 cm) està format per 221 pàgines, on es recullen els exercicis dels exàmens per accedir a mestre del Gremi de Fusters de Barcelona. Inclou dibuixos que daten del 1778 al 1820 aproximadament, però com que el relligat es reutilitzava, també conté dues proves del 1876.

Les cobertes són de pergamí sobre una ànima de cartró, tancades amb cintes de cuir. A tinta i amb lletra curosa es titula el contingut: *Llibre ha on per Resolució del Gremi de Fusters que deuran Conduhirse los Examens que Faran los que se Passsaran Mestres Fusters comensan en lo any 1778 en avan essent Proms Prime Jph Ciuro, Segon Jph Cruxent Ters Juan Morato. Clabari Sebastia Cassanobas y Resepto Felis Tane*

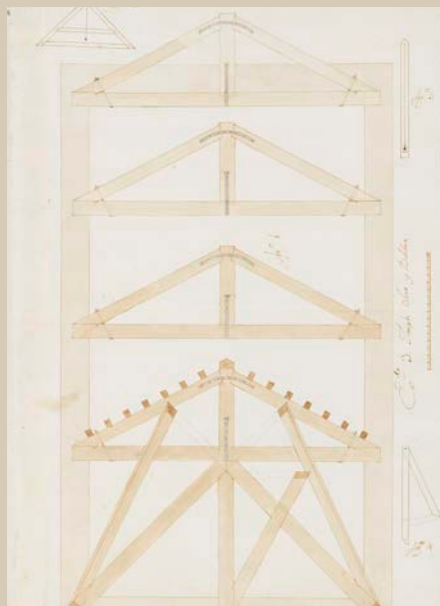
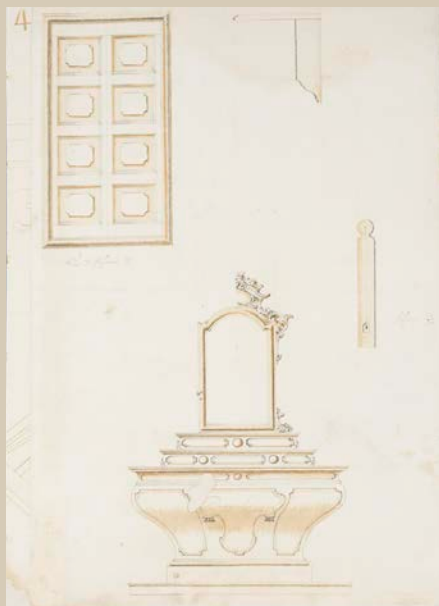
Només estan dibuixats els anversos dels fulls, que estan encolats a una escativana que indica el número de pàgina. Malgrat que en principi els exàmens segueixen un ordre cronològic, hi ha pàgines desordenades, escativanes amb restes d'altres dibuixos anteriors i algun número saltat.

Entre els exercicis proposats es troben croquis i dibuixos a ploma, llapis i alguns d'acolorits amb aquarel·la, amb més o menys traça. Uns dibuixos són precisos, d'altres amb voluntat artística inclouen ombres, mentre que un tercer tipus revelen una tècnica escassa.

Els exercicis corresponen a les proves proposades per a cadascun dels examinadors i fan referència a les diverses habilitats que havia de demostrar l'aspirant a mestre fuster: geometria, dibuix i capacitats tècniques. No tots els exercicis estan identificats, alguns estan signats pels autors, en altres casos només s'indica els examinadors corresponents a cada figura. Així, trobem la indicació d'examinador primer, segon, tercer o quart amb indicació del

nom o sense. Per identificar tant els autors dels dibuixos com els examinadors, ha estat molt útil consultar els manuals del notari del Comú dels Fusters, conservats a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona¹.

La llengua utilitzada en els breus títols o descripcions de les figures és el català, però podem trobar-ne algun en castellà. El català també és la llengua utilitzada a les actes de resolució de les proves de passanties corresponents, que apareixen en els manuals notarials.

¹ Fins 1801, el notari del Comú dels Fusters és Joaquim Tos i Brossa. A partir d'aquesta data és Ignasi Martí Vidal.

La Confraria i el Gremi de Fusters

Des de l'edat mitjana, els menestrals de la fusta de la ciutat de Barcelona es van agrupar per defensar l'ofici, els professionals i els familiars. La confraria és la institució més antiga amb funcions socials i religioses, mentre que el gremi es va acabar encarregant dels àmbits professionals.

La Confraria de Mestres Fusters va néixer sota la protecció de l'Arquebisbat de Barcelona. Està documentat que el 1257 quatre fusters formaven part del Consell de Cent, però les ordinacions de l'ofici més antigues referenciades daten del 1334². El primer privilegi, recollit en el llibre dels Reials Privilegis del Gremi de Fusters, data del 15 de desembre de 1393. Les estipulacions fan referència a temes de la Confraria, causes pies, disposicions davant la mort d'un confrare, a més de la tarifa de 4 sous per ingressar a la corporació. Pel que fa a l'ofici, s'impedia que un confrare pogués agafar una obra ja començada per un altre i s'imposava que cap fadrí pogués canviar de taller sense acabar el seu temps a l'anterior. A aquestes disposicions se n'afegiran altres al llarg del temps, algunes de les quals molt precises, dirigides a mantenir la qualitat de la feina i la defensa del treball³.

La Confraria de Fusters ha estat una corporació nombrosa i poderosa de la ciutat. En un principi, aglutinava tots els menestrals que treballaven la fusta, però al llarg dels segles es va anar segregant en especialitats. Per exemple, el 1556 es va constituir el Gremi de Capsers i Torners; el 1596, el de dauradors, i el 1680, el d'escultors. Coincidint amb el moment de crisi d'aquestes entitats a causa dels defensors del lliure comerç, el 1775 una part dels fusters es van agrupar en el Gremi de Cadiraires de Boga⁴, mentre que el 1788 es va abolir la confraria dels escultors

per passar aquests professionals a ser considerats artistes liberals, mentre que els tallistes es van integrar en una nova confraria. La constitució de gremis de fadrins, és a dir, d'aquells que encara no havien passat l'examen de mestre, era un símptoma més de la descomposició del sistema gremial a finals del segle XVIII. El consell del Gremi de Fadrins o joves fusters ja desenvolupava activitats l'any 1783, amb ordenances redactades el 1791⁵. Aquestes diferències van provocar tota mena de conflictes, el més conegut dels quals van ser els protagonitzats entre escultors i fusters, fins al punt que el Gremi d'Escultors va prohibir que els fills dels fusters poguessin accedir a la seva corporació⁶.

² Antoni AYMAR. *Ressenya històrica de la Confraria i Gremi de Mestres Fusters de Barcelona sota la invocació de sant Josep i sant Joan Baptista*. Barcelona: Ramón Tobella impressor, 1930. Agustí DURAN i SANPERE. *Barcelona i la seva història*, vol. II. Barcelona: Curial, Documents de Cultura, 1973, p. 380-385.

³ Arxiu Gremi Fusta i Moble. *Llibre ahont se troban resumits los Reals Privilegis y demás papers del Gremi de Fusters, Arquitectos de la present ciutat de Barcelona fet en lo any 1750 essent Proms Joseph Ballaresca Major, Jaume Guinesta y Franco Comellas y Secretari de dit Gremi y per qui son estats arxivats dits papers Jaume Tos y Romà, Notari Public Real Collegiat de Numero de Barcelona*.

⁴ Consulteu Mónica PIERA. "Els cadiraires de boga a la Barcelona de la fi del segle XVIII". *Afers*, 2000, núm. 37, vol. 15, p. 633-640 i el capítol dedicat a Pere Molinés a Mónica PIERA. *Los mueblistas de Barcelona a finales del siglo XVIII*. Barcelona: UB. Memòria de llicenciatura, 1997, p. 91-98.

⁵ Els fadrins es van agrupar per raons reivindicatives amb funcions religioses, assistencials i fiscals, però no es beneficiaven dels privilegis exclusius dels gremis de mestres.

⁶ Pere MOLAS. *Los gremios de Barcelona en el siglo XVIII*. Barcelona: UB, 1970, tesi doctoral. Aurora PÉREZ SANTAMARIA. "La cofradía de escultores de Barcelona durante el siglo XVIII". *Boletín de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando*, separata, núm. 65, 1987, p. 211-244.

Les dates que comprèn el llibre, 1778 - c.1820, coincideixen amb el període de desnaturalització dels gremis i del funcionament de l'Escola Gratuïta de Disseny, inaugurada el 1775 per la Junta de Comerç de Barcelona, on es van matricular diversos fusters, fet que va ajudar a difondre les idees academicistes entre els obradors. Durant la Guerra del Francès l'activitat va quedar pràcticament aturada i es va seguir fomentant el lliure exercici de les professions i indústries. En aquest sentit, el 1813 es va disposar que tots els espanyols i estrangers podien treballar en un ofici sense superar un examen ni adherir-se a cap gremi. El 1821 es va dissoldre temporalment el gremi i es va sotmetre a les disposicions del govern liberal. L'estira-i-arronsa entre els partidaris i detractors d'aquestes corporacions proteccionistes es va allargar durant dècades, especialment a ciutats del litoral com Barcelona, i això va permetre que el Gremi de Fusters sobrevisqués fins als nostres dies.

Actualment, la Confraria és una entitat sense ànim de lucre integrada en el Gremi, que té una funció social, de reconeixement de l'ofici i de tradició. Té com a objectiu, entre altres, promoure el culte al sant patró, sant Josep, i atendre la conservació dels altars en propietat a la catedral de Barcelona: la capella medieval de sant Josep i sant Joan Baptista, darrere de l'altar major, a la qual el segle XVII es va afegir la sagristia, i la capella de la Mare de Déu del Bon Part, al claustre; així com de les dues fosses col·lectives.

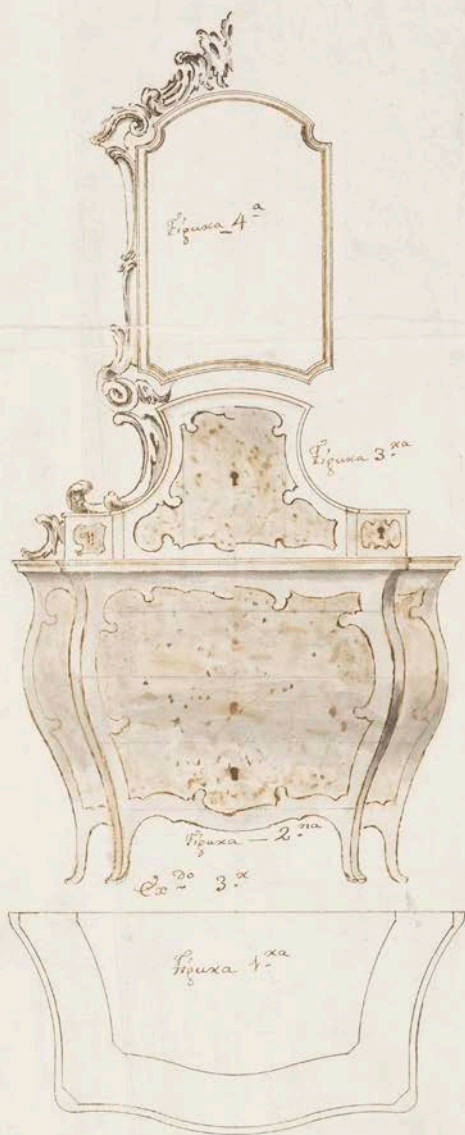

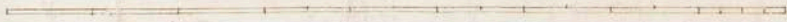
Figura 4^a

Figura 3^{xa}

Figura 2na

Figura 1^a

Figura 1^{xa}

Ser fuster a la Barcelona del 1778

Barcelona congregava un bon nombre de fusters, alguns dels quals venien del camp, que lluitaven per tenir una oportunitat en una ciutat dinàmica en ple creixement demogràfic⁷, però que difícilment tenia feina per a tots. El 1778, any en què comença el *Llibre de passanties*, a partir del cadastre, Josep Algava va comptabilitzar 195 mestres fusters i 205 oficials⁸, i només 27 escultors, 16 capsers i 37 dauradors; però les anyades —quota anual que els membres havien de pagar a la Confraria— donen testimoni de 301 mestres fusters i aproximadament 180 fadrins⁹.

La font d'ingressos més important de les corporacions professionals era la taxa establerta als que s'investien mestres. Per presentar-se era necessari haver passat quatre anys d'aprenent i uns cinc d'oficial, però el temps podia variar per diverses raons, entre les quals hi havia l'edat de l'aspirant i la relació familiar amb la corporació. El 1778, els fills i gendres d'un confrare fuster pagaven 8 lliures, 8 sous i 4 diners, mentre que un individu sense vincles familiars —el fadrí forro— havia d'aportar 69 lliures, 10 sous i 10 diners¹⁰. Si a aquestes dades s'afegeixen els costos d'obertura de taller i la compra d'eines i material de l'ofici, s'arriba a la conclusió que l'opció triada per la majoria dels artesans, seguir la professió del pare o el sogre, era la més natural en termes econòmics. Aquesta realitat va donar lloc a autèntiques dinasties de fusters, de les quals la corporació estava ben orgullosa; l'examen d'alguns dels seus membres s'inclou en el llibre, com ara el de Pau Esplugues i Oleguer Oliva.

Aconseguir el títol de mestre permetia tenir taller botiga, aprenents i fadrins, però en aquell context no representava necessàriament que el nou agremiat obrís un obrador propi, ja que tots no podien afrontar el cost. A partir de la

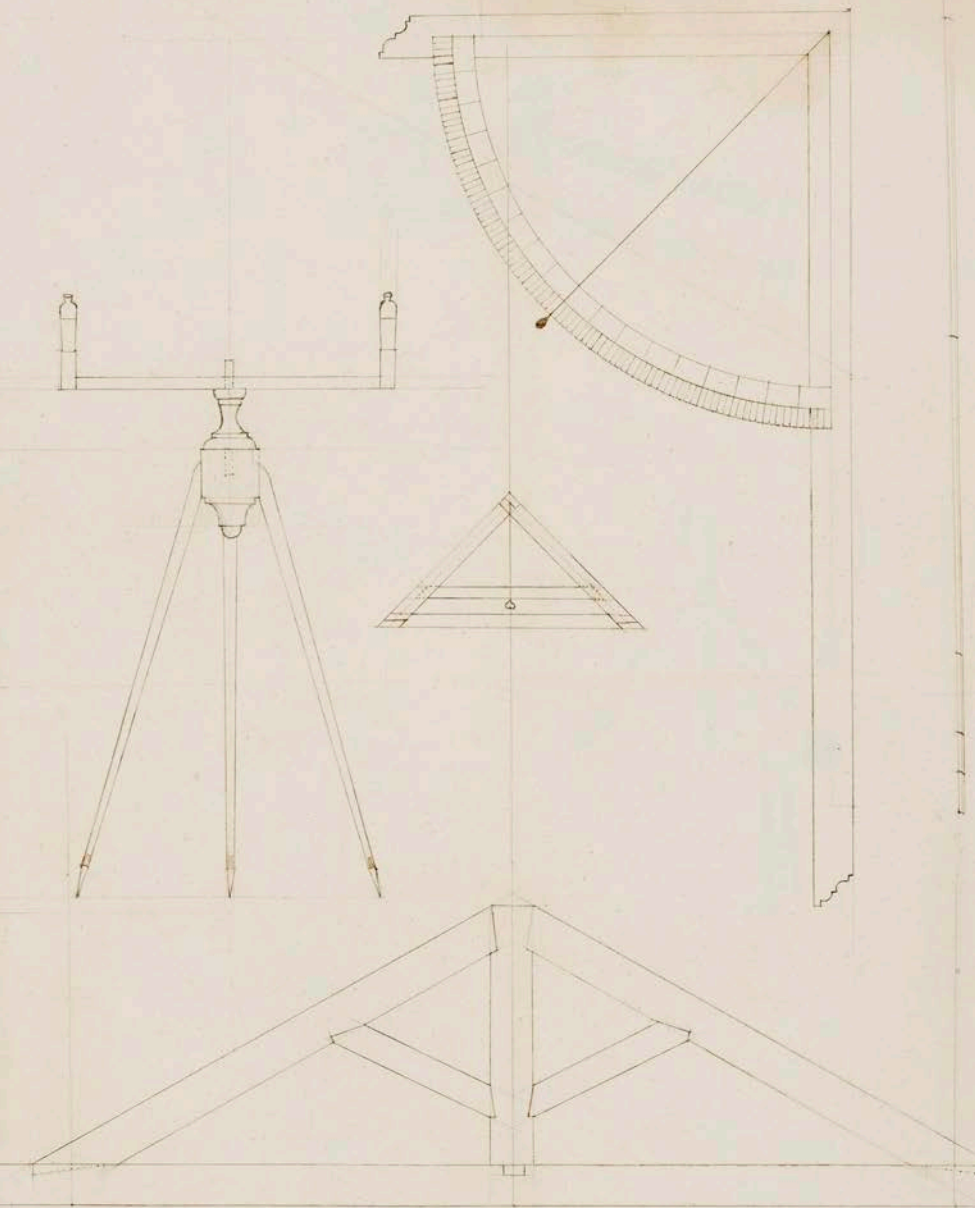
documentació notarial, se sap que el 1776 Pius Oliva va adquirir les eines de l'ofici que havien estat del sogre, Pere Campanyà¹¹. Per la valoració, se sap que el preu dels materials i fustes va pujar a 516 lliures i 17 sous; 35 lliures del total feien referència a eines, bancs i cavallets, mentre que la partida més alta corresponia a les fustes, encara que no n'incloïa cap d'importació¹².

La major part d'obres de fusta que s'han conservat són anònimes i han transcendit pocs artesans. Per això, el *Llibre de passanties* obre el camí per conèixer alguns d'aquests menestrals i disposar de més dades de la vida i les obres. Manuel Riera és un dels fusters el nom del qual ha perdurat. La figura d'aquest fuster està relacionada amb el *Llibre de passanties* perquè presenta diversos membres examinats, testimoni de la dinàmica de l'obra. Malgrat que és difícil la comparació entre tallers per l'escassa informació disponible, Manuel Riera és considerat un dels fusters més actius de la ciutat amb botiga al carrer del Carme; també tenia un negoci de venda de neu¹³. És citat per Rafael de Amat al *Calaix de sastre* perquè és l'autor de les calaixeres que formaven part del dot de la filla dels marquesos de Castellbell el 1798. Arran d'aquesta informació, Mainar comenta que Riera era un especialista en calaixeres “amb molta fama i parròquia.”¹⁴

S'anuncia al *Diari de Barcelona*, on el 1815 ofereix altres tipologies, com ara una consola daurada de marbre amb mirall a joc “según el gusto del día”, un armari a l'estil dels de Girona i uns mapes amb els marcs negres i daurats¹⁵. Benet Ardit, un dels dos candidats formats a l'obra de Riera, va exhibir un alt nivell de coneixements en les nombroses proves que va haver de superar com a fadrí forro.

Un altre fuster de renom citat com a padrí és Josep Gaig, que el 1780 va presentar els fadrins forros Salvador Perich i Manuel Comella. Gaig va ocupar diversos càrrecs en el gremi i al seu obrador es van fer retaules, gegants per a la processó de Corpus, així com els treballs de fusta del palau del duc de Sessa, al carrer Ample, de la mà del mestre de cases Josep Ribes i Margarit¹⁶. L'examinant Perich va fer una carrera exemplar i es va poder examinar amb només 10 anys des que va iniciar l'aprenentatge, un període de temps gens habitual entre els que no eren familiars de la corporació. A més, no només va demostrar un bon nivell de dibuix i alt coneixement de l'ofici, sinó que el seu examen va ser el primer que va mostrar una obra plenament neoclàssica; concretament, un marc d'alcova amb arcs de mig punt (foli 26). Per la seva banda, Manuel Comella va presentar uns dibuixos igualment acurats en color, amb abundants elements vogits i tallats, tècniques que el mestre devia haver defensat, tenint en compte que Gaig havia actuat com a testimoni a favor dels fusters en el plet contra els escultors el 1764¹⁷.

- ⁷ El 1787 Barcelona ciutat tenia aproximadament 111.400 habitants (Cens de Floridablanca). Castañeda calcula que entre el 1790 i el 1794 la població havia augmentat a 114.774 i 119.433, respectivament. L. CASTAÑEDA. *Niveles de vida material en Barcelona a finales del siglo XVIII*. Universitat Autònoma. Memòria de llicenciatura, 1984.
- ⁸ Josep ALGAVA. *Barcelona á la mano*. Barcelona: Impremta de Joan Centenè, 1778.
- ⁹ A partir del 1725, Arranz considera l'anyada una font molt més fiable que el cadastre. No hi ha referència de l'anyada del 1778, però el 1772 comptabilitza 180 fadrins i el 1782, 166. Manuel ARRANZ. *La menestralia de Barcelona al segle XVIII. Els gremis de la construcció*. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat, Proa, 2001.
- ¹⁰ S'ha de tenir en compte que el 1779 el jornal de mestre fuster es cotitzava a 12 sous, igual que el de fadrí, i el d'aprenent, a 8 sous.
- ¹¹ PIERA 1997.
- ¹² Manuel ARRANZ fa una estimació de les eines lleugerament més baixa, entre 25 i 30 lliures. p. 139. ARRANZ 2001: 137.
- ¹³ Manuel ARRANZ. *Mestres d'obres i fusters. La construcció a la Barcelona en el segle XVIII*. Barcelona: Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona, 1991.
- ¹⁴ Josep MAINAR. *Vuit segles de moble català*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1989, p.74-75.
- ¹⁵ *Diari de Barcelona*. 1815. Vol. 69, IV. núm. 50, p. 256 a: M. PIERA i A. MESTRES. *El moble a Catalunya. L'espai domèstic del gòtic al modernisme*. Manresa: Angle, 1999, p. 300.
- ¹⁶ ARRANZ 1991: 196.
- ¹⁷ Full número 26.

201

Interès del 'Llibre de passanties'

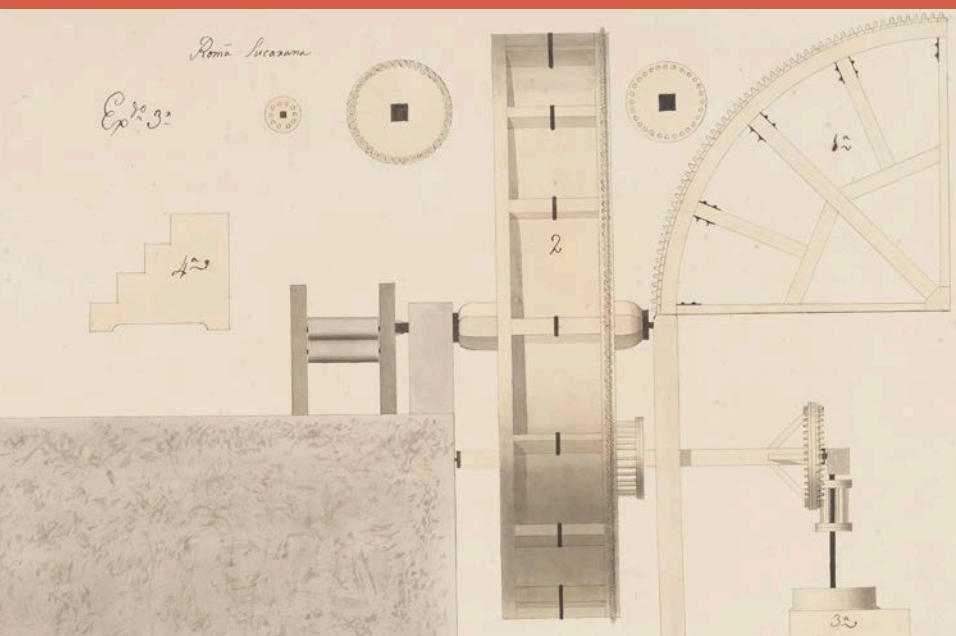
L'obra és una peça cabdal de la Barcelona del segle XVIII i començament del XIX. En realitat, Barcelona només conserva a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona els set volums del Llibre de passanties del Col·legi d'Argenters de Barcelona, que recullen els exàmens del període que va del segle XVI al XIX, i una carpeta amb algunes proves de passantia dels dauradors dels segles XVII i XVIII. Ara, juntament amb el Llibre de passanties de la Confraria de Fusters, trobat i restaurat, són els únics documents d'aquest tipus d'un cert valor que es conserven a Catalunya.

Aquest volum és el primer conegut que recull la feina dels fusters. Per tant, és una font d'informació per a la història de l'ofici, del gremi, de l'ensenyament i de la història material del segle XVIII i començament del XIX. És un document que aporta dades valuoses sobre totes les branques del treball dels “fusters, arquitectes¹⁸, entalladors i encepadors”, especialitats aglutinades en la corporació el 1778 i que implicaven la participació en moltes activitats de la ciutat a les acaballes del segle XVIII. El llibre posa en relleu el paper fonamental de l'ofici de la fusta en l'arquitectura civil, religiosa i efímera, en la retaulística, la decoració, l'enginyeria civil amb eines i maquinària, mobiliari, instruments, armes, rellotges i taüts, entre altres.

La data d'inici del llibre coincideix amb la dècada del descens de feina dels fusters a causa de la fi dels grans retaules de fusta. La competència a la ciutat va fer que la major part dels menestrals acceptessin qualsevol tipus d'encàrrec.

¹⁸ La professió d'arquitecte fa referència a la construcció de retaules.

Molts combinaven obres de construcció amb mobiliari, però en el gremi hi havia alguns obradors especialitzats, ja fos en mobiliari, encepadors d'armes o instruments de música; alguns exemples de les seves obres també es recullen en el llibre. Tenint en compte la dificultat per viure folgament del taller, els que s'ho podien permetre participaven en companyies de venda de fusta, un negoci lucratiu que requeria capacitat d'inversió, o bé complementaven el treball amb feines alienes a l'ofici, que en teoria eren prohibides pel gremi. En l'època a què pertany el llibre, els conflictes professionals van deixar de protagonitzar-los els escultors i tallistes per passar a fer-ho els mestres d'obres, que, com els fusters, competien per projectar monuments i dirigir construccions utilitàries. Aquesta rivalitat queda demostrada amb la frase "no cedirà les eines als mestres de cases", que s'inclou entre les obligacions als nous mestres en l'acta de l'examen de mestria.

Els exàmens

Un *Llibre de passanties* recull estrictament els dibuixos dels exercicis presentats pels fadrins fusters, també anomenats joves, oficials o companys, com a prova d'examen. Les actes notarials de les proves aporten, a banda de la formulació i contingut dels exercicis, altres elements interessants per entendre els procediments per accedir a la màxima categoria de l'ofici¹⁹.

Durant l'últim terç del segle XVIII i principis del segle XIX els exàmens de passanties consistien a superar quatre exercicis preceptius, proposats pels quatre examinadors del gremi.

La prova de mestria s'acostumava a fer a la seu del gremi en presència d'un representant municipal i presidida per prohoms del gremi, el receptor, el clavari i els quatre mestres fusters examinadors.

Cada examinador proposava un exercici que, a la vegada, constava de tres o quatre parts. Entre les peticions més comunes hi havia la realització d'eines de fuster: garlopa, cartabó, escaire de taula, escaire de branca, nivell, santanella, etcètera; mobles d'ús domèstic, d'església, funeraris; objectes, com ara armes, rellotges i capsas; elements d'arquitectura interior i exterior, com ara cornises, pedestals, ordres clàssics, cobertes i tancaments, i exercicis de geometria, des de formes simples fins a projeccions complexes. A diferència d'altres corporacions de la ciutat, com dauradors i tallistes, i de fusters d'altres ciutats, a Barcelona per accedir al títol de mestre no es requerien habilitats amb l'ús de les eines ni la realització de cap treball de taller amb fustes. Amb la superació de l'examen de dibuixos s'acreditava la perícia de cada candidat.

Les proves de mestratge demostren la importància dels lligams familiars dels aspirants. Són notòries les diferèn-

cies en el tracte als fills o gendres de mestre fuster, amb proves molt més senzilles i algunes de simple tràmit. A aquesta diferència s'ha de sumar la del cost dels honoraris i dels drets d'examen que, com s'ha dit, és més de vuit vegades més alt en el cas dels aspirants sense vinculació familiar amb el gremi.

Així, molts exàmens de parents de confrare ocupaven només un full del llibre, mentre que els dels aspirants aliens en podien arribar a ocupar onze. El cas de Joan Anton Cabanyeres revela la duresa de l'examen d'un fill de tallista que volia entrar a la corporació dels fusters. El 1791, el seu pare, Josep, estava construint obres que segons el Consell del Gremi de Mestres Fusters eren exclusivitat del seu ofici. Cabanyeres va ser penyorat per tenir al taller un llit a la imperial amb el seu sobrecel, dos bastiments per a pintures sobre tela, una guarnició bossellada, tres cadires voltades, un tocador amb dos calaixos, “tots artefactes peculiars de l'ofici de fuster”²⁰. Per aquesta raó, quan uns anys més tard el seu fill Joan Anton va voler entrar a la corporació dels fusters, li van demanar proves complexes que ocupen sis pàgines del *Llibre de passanties*, però que va saber resoldre amb èxit. En general, es pot afirmar que els exàmens d'aquells que ho tenien més difícil revelen millor preparació que aquells que ja sabien que entrarien gairebé de manera directa gràcies als contactes familiars.

¹⁹ Conservades a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona.

²⁰ AHCB. 37.6. Llibre de Consells del Gremi de Mestres Fusters, fol. 109v. 1791. Novembre, 18. El 1793 torna a tenir un penyorament. AHPB. Tos i Brossa 1090/28, fol. 25.

AHPB. Notari Joaquim Tos Brossa, 1090,
Manual 1778, desembre 24. Carta d'examen
de mestre de Benet Ardit

En la ciutat de Barcelona, al vint y quatre dies del mes de desembre any de la Nativitat del Sr. de set cents setanta y vuit. Convocats y congregats los Prohoms oficials, exhaminadors y altres individus del **Gremi de fusters, arquitectos, analladors y ensepadors** de la present ciutat de Barcelona ab acistencia [ ] en las casas de dita confraria, que son sitas en esta ciutat y carrer dit de la fusteria, ahont per semblants y altres negocis de ella se acostuman convocar y congregar en la qual convocació entrevingueren las personas avall escritas y següents,

Prohoms

Joseph Siuró,

Joseph Cruixent,

Joan Morato

Clavari

Sebastià Casanovas

Receptor

Felip Tané

Examinadors

Deodato Casanovas,

Josep Gaig,

Balthasar Gras,

Jenís Mayol

Pere Cosí y altres individus del mateix Comú de Fusters se ha exhaminat segons las ordinacions de ell per los sobredits quatre exhaminadors a Benet Ardit, fadrí forro de la present ciutat, fill legítim y natural de Joseph Ardit y Rosa Ardit cónjuges, presentat per Manuel Riera, mestre fuster, ciutadà de la mateixa ciutat, lo qual en atenció de haverse portat bé en los exhamens segons la relació feta per los sobredits quatre exhaminadors los quals li han fet fer, esto és,

Examinador primer:

* un pla de una llotjeta,

* la elevació de dit pla,

* lo corte de lo referit,

* y una taula per dita llotjeta

Examinador segon:

- * Primo, un pla de una encavellada,
- * la elevació demostrada entregirada,
- * una figura geomètrica que forma quatre panys iguals triangulars demostrant-ne tres,
- * un perfil de una bassa en una columna de ordre compost

Examinador ters:

- * Primo, un pla de un monument,
- * secundo, la elevació de dit monument,
- * tercio, mesa y grada per la urna de dit monument,
- * quarto, la urna

Examinador quart:

- * Primo, lo pla de una cadira de brassos rodona,
- * segonament, la elevació de dita cadira mirada entregirada,
- * terció, un pla cap i ampla donada la demostració de les cindrias per aresta cap y alt,
- * quarto, la elevació de dit pla terreno mirat per frente ab sos adornos de arquitectura.

Se li ha conferit la plassa de mestre Fuster, Arquitecto, Entallador y Encepador de la present ciutat per dins y fora de ella, jurant, com ha jurat dit Benet Ardit a Déu Nostre Señor Jesu-Christ y a sos sants quatre evangelis en mà y poder del Senyor Prohom en cap de dit Gremi, de obeir als Señors Prohoms, que vuy són y per temps seran, de no prestar lo nom a persona alguna, de no deixar la farramenta a mestre de casas algú, de fer y cumplir tot lo demás, que com a tal individuo deu y està obligat baix la pena de cent sous segons dits Privilegis y ordinacions, y per la entrada de dit Gremi ha pagat sexanta nou lliuras deu sous y deu; esto és:

Primo per la entrada	30 lliures
Item, per la exempció del càrrech de andador	10 lliures
Item, per la bossa y capellas	6 lliures
Item, per lo tintor	4 sous
Item, per lo cobertor y paper	4 sous 4 diners
Item, per lo notari	2 lliures
Item, per lo agusil	1 ll 2 sous

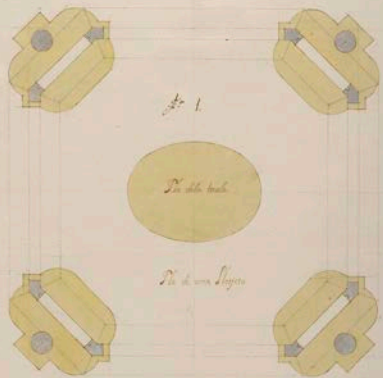
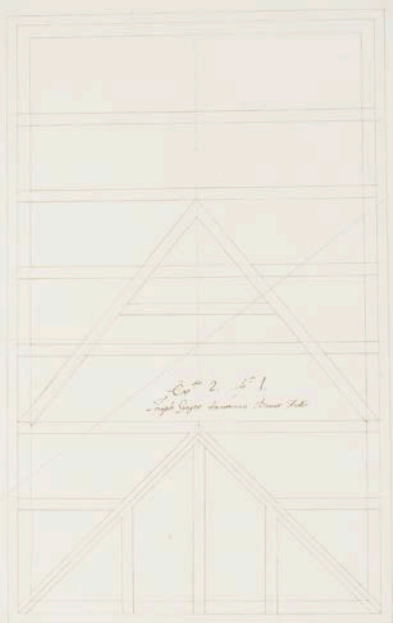

Fig. 2

Co. 1. Dishes for Common Brass Table

Co. 1
Dishes for Common Brass Table

Co. 2 Fig. 1
High Table for Common Brass Table

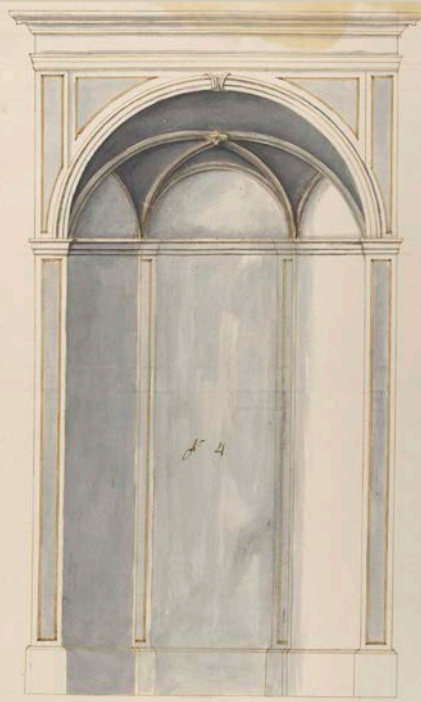
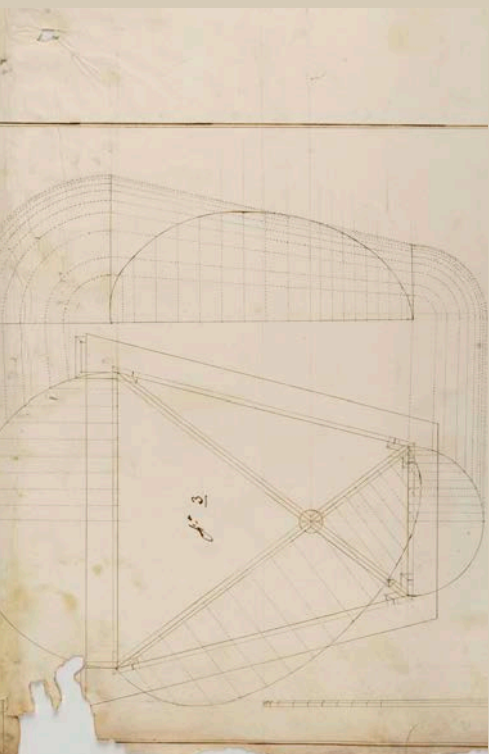
Co. 3. Table for Common Brass Table

E. 3. Colonne pour Commemoration de la

E. 4. Louis XV. Commemoration de la

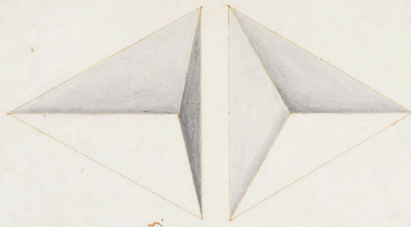
E. 4. Louis XV. Commemoration de la

De tot lo que requiriren, ser fet acte públich que fou fet en la dita ciutat de Barcelona en lo dia mes y any sobredits, essent presentes per testimoni: Salvador Mayolas, jove mestre de casas y Pere Ferrer, jove sabater en Barcelona habitants, per ditas cosas cridats, y dits contrahents que han firmat de sas mans,²¹

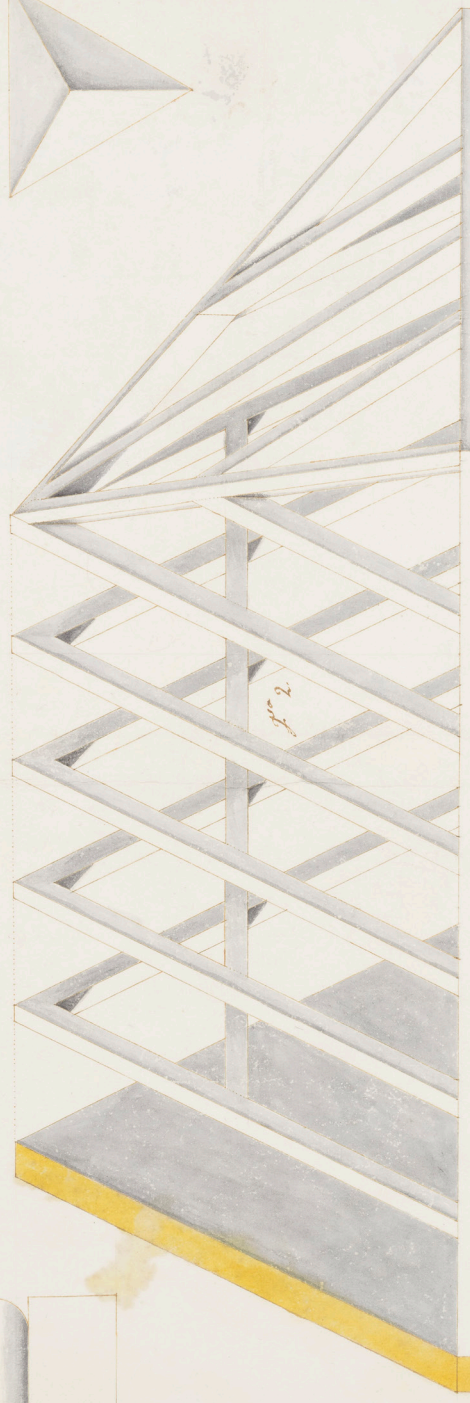
[Signatures:] Joseph Ciuro, Joseph Cruzent, Joan Murató, Sebastià <Deodato> Casanovas, Felix Tane, Deodat Casanovas, Joseph Gaig, Baltasar Gras, Janis Mayol, Benet Ardit

En poder de mi Joaquim Tos Notari.

²¹ No totes les signatures semblen autògrafes i alguns noms s'han barrejat.

f. 3.

f. 2.

Ex. de 2. Topeh Gujya Coonman Brant Hall

Mod

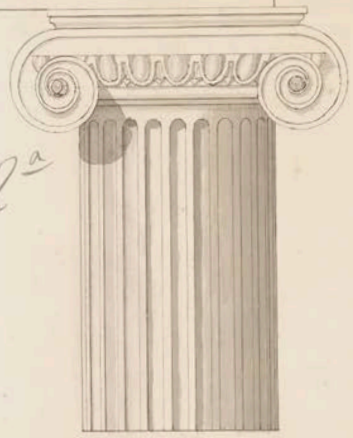
f. 4

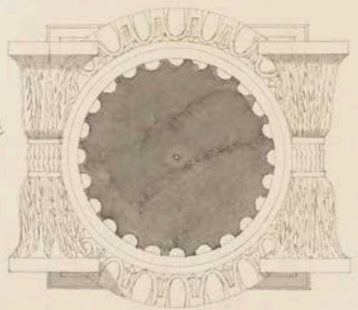
Exo^o 1°

2^a

1^a

4^a

3^a

Amadeo

Contingut del llibre

L'obra ens acosta a l'ofici del fuster, que té un paper fonamental en la cultura material del passat. Aquest professional dominava la fusta i la treballava en variades aplicacions. Els exàmens revelen el paper clau de la geometria i el dibuix, així com la necessitat de dominar els ordres arquitectònics. Les proves també exigien el coneixement en enginyeria per construir les parts de fusta de la maquinària. Els dibuixos mostren diversos tipus de molins, màquines agrícoles, com sènies, cernedores o pasteres, i aparells necessaris per exercir els diversos oficis, des de premses d'impremta fins a filadores, passant pel banc de fuster o les plomades del mestre d'obres. Una bona part del treball del fuster es dedicava a la construcció. Són constants els exàmens en què es demanen proves d'arquitectura, com ara tanques, torres, cúpules, campanars, escales, bastiments de portes i finestres. La construcció d'arcs i voltes requeria la participació del fuster que facilitava les cintres, i moltes cobertes es feien amb encavallades. Tots aquests exercicis es presenten en formats variats i propostes diverses. Un bon grapat de dibuixos ens ofereixen decoracions interiors. Exemples de panys de paret treballats amb obertures de finestres i portes, balcons i armaris, escalfapanxes i galeries de cortines. També es descobreixen molts dissenys per a església; des d'altars amb retaules fins a capelles i templets. El nombre de monuments i túmuls funeraris puja a deu i són dos els taüts dibuixats.

El contingut del llibre ens mostra l'evolució estètica que va del barroc al neoclàssic, passant per un bon nombre d'obres rococó en un conjunt variat de projectes d'arquitectura, decoració i mobiliari. Són abundants les tipologies de moble representades i el llibre deixa testimoni de

dissenys que fins ara no sabíem que es fessin a casa nostra, alguns s'han pogut datar i han obligat a revisar algunes de les datacions que s'han plantejat fins ara. A més, ens proporciona informació de models de mobles concrets, alguns dels quals no s'havia pogut demostrar que es fessin aquí, així com d'obres fins ara desconegudes o d'altres d'esmentades en documentació, però de les quals se'n desconeixia l'aspecte.

Es representen més de 110 mobles, uns d'ús civil i d'altres amb funció religiosa. Es comptabilitzen 19 llits, 1 bresol, 20 llibreries, entre mobles de doble cos, escriptoris llibreria i taules llibreria, escriptoris del model català de pupitre, també del francès *abattant*, així com escriptoris de tambor; 14 taules de diferents tipus, 10 calaixeres, algunes de les quals formen part d'un moble de sagristia i 15 seients, entre bancs, canapès i seients individuals. Cal destacar la cadira de braços de despatx giratòria, la cadira de braços convertible en llit, la cadira de rodes i el tamboret d'alçària regulable. Aquests seients, que inclouen mecanismes senzills però eficaços, revelen la voluntat de dissenyar mobles pràctics al servei de les necessitats de la societat i d'estar al corrent del disseny que hi havia en altres centres europeus. També hi ha rellotges de caixa llarga, a la manera anglesa, i de sobretaula, a la francesa, escaparates, faristols, peanyes, confessionaris i púlpits amb tornaveu i sense.

Els dissenys proposats pels aspirants a mestre fuster s'han d'interpretar com a obres de moda a la Barcelona del moment. Si els van dibuixar va ser perquè veien aquelles peces als tallers on es formaven, en altres botigues o al carrer. Per això, els dibuixos es poden entendre com un indicador de la producció que es feia a la ciutat en aquella època. La primera pàgina del volum mostra un magnífic exemplar de tocador barceloní, model de calaixera amb es-

cambell bombada i mirall de talla. La qualitat del dibuix permet copsar la xapa de rel en cartel·les asimètriques que ressegueixen les formes concavoconvexes del cos²². Ara se sap que mobles com aquest es feien en una data tan tardana com el 1778. En realitat, els tocadors estan ben representats en el llibre perquè eren mobles guarda-joies amb un valor social destacat. En total se'n localitzen set, que van del rococó al neoclàssic i imperi, i revelen un panorama del canvi estètic del mobiliari del període.

Del mateix any és una cadira de braços de línies Lluís XV, mentre que altres propostes del mateix estil es fan ben entrada la dècada del 1780. És interessant fixar-se que al llarg dels últims vint anys de segle XVIII seguia vigent l'anomenat divuit català; és a dir, mobles habitualment de línies rectes amb plafons o motlures, que podrien ser de noguera massissa, seguint les maneres italianes. Si bé altres peces responien a l'estil transició, en què partint de formes tradicionals introdueixen motius neoclàssics, l'any 1780 es localitza el primer dibuix plenament neoclàssic²³.

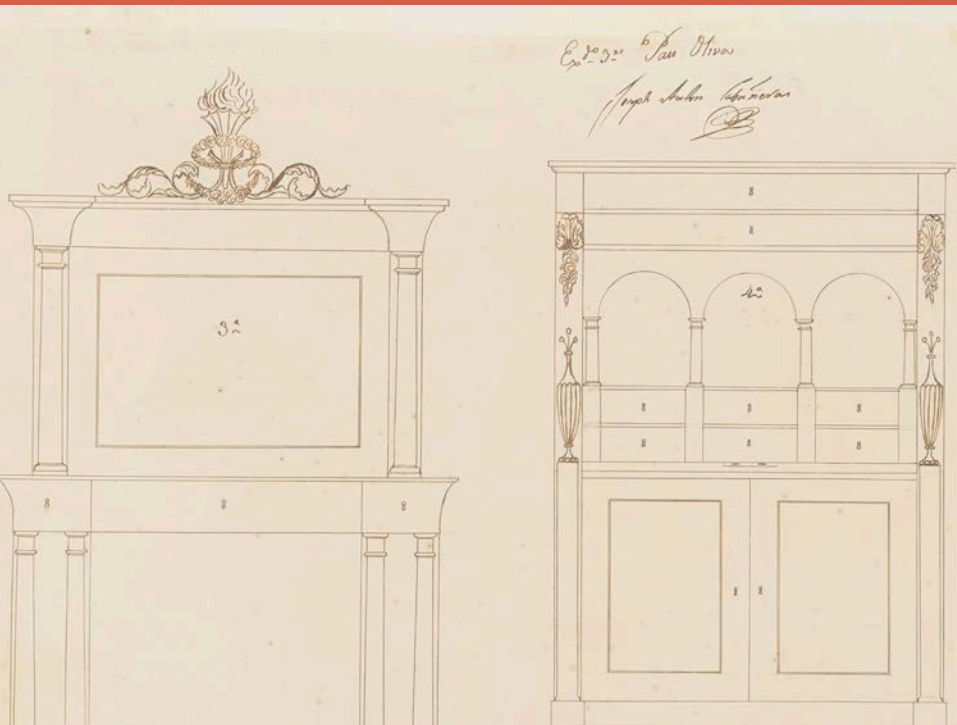
Es tracta d'un dels nou marcs d'alcova inclosos en el llibre. Tenint en compte el paper fonamental que els dormitoris tenien a les sales de representació, no sorprèn ni l'abundància ni la qualitat d'aquests exemplars. Un fuster havia de saber realitzar amb la dignitat que mereixien aquests marcs que separaven les alcoves dels dormitoris i fer-los en consonància estètica entre si. Es poden apreciar treballs a conjunt entre marc d'alcova i llit en diversos formats, fins i tot amb dossier a la polonesa. Crida l'atenció l'assimilació de l'estètica francesa pels volts del 1800. Un llit imperi amb capçal i peus simètrics, un bressol amb capçal en voluta, escriptoris, calaixeres i tocadors flanquejats per columnes dòriques, que podem imaginar xapats de caoba i taulers de marbre; així com taules de despatx amb baranes als dos costats curts i potes en estípit. Els últims

mobles representats, de principis del segle XIX, són contenidors com ara armaris raconers i una gran llibreria de dos cossos, per omplir tota una paret, semblant a d'altres de les que es repeteixen. Aquesta última tipologia és de gran interès per estudiar el moble, ja que pocs exemplars d'aquesta mena han arribat als nostres dies.

²² A la manera dels publicats a PIERA i MESTRES 1999: p.160 i a M. PIERA. "Muebles de ebanistería en las viviendas de Barcelona". A: *El mueble del siglo XVIII: nuevas aportaciones a su estudio*. Museu de les Arts Decoratives de Barcelona. Associació per a l'Estudi del Moble, 2009, p. 63-74.

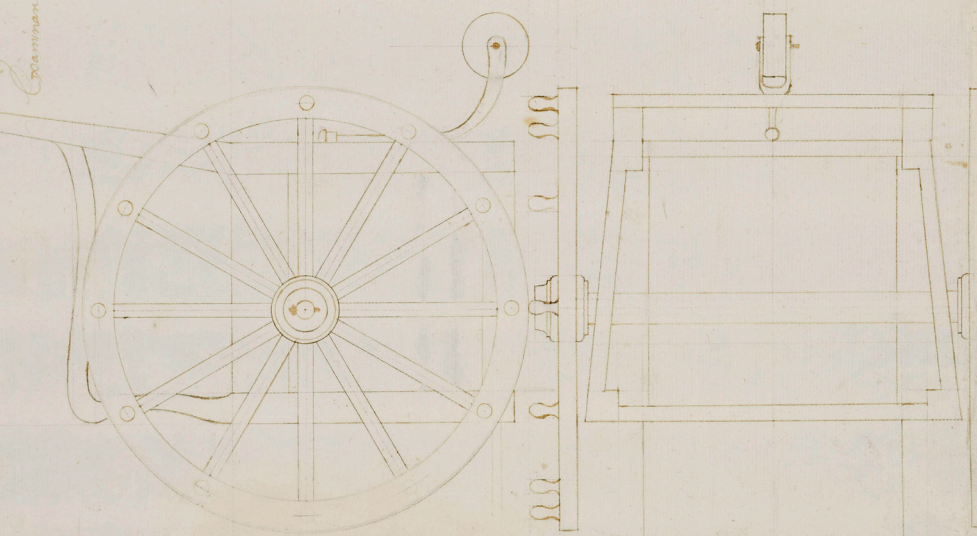
El mueble del siglo XVIII: Nuevas aportaciones a su estudio. Barcelona: Associació per a l'Estudi del Moble i Museu de les Arts Decoratives de Barcelona, 2009.

²³ Sobre aquest tema, consulteu *El mueble y los interiores desde Carlos IV a la época isabelina*. Nuevos estudios, Barcelona: Associació per a l'Estudi del Moble i Museu de les Arts Decoratives de Barcelona, 2011, i M. PIERA. "El mobiliari neoclàssic a Catalunya". A: *Moble català*. Barcelona: Generalitat de Catalunya i Electa, 1994, p. 71-79.

Cap 2° 1
D. J. 1810

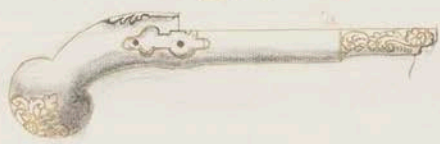
Comman Taylor & Company

Co - 4^a

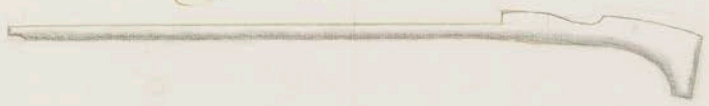

Co - 3^a

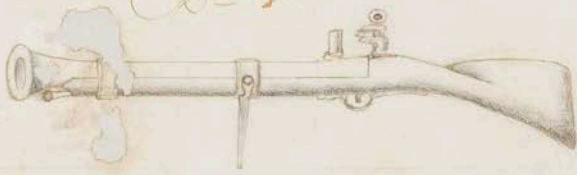

2. Silver Cigarettes

Co - 2^a

Co - 1

El patrimoni de l'ofici dels fusters en el segle XXI

Les propietats de la fusta han afavorit que sigui un material essencial en la història de la creació humana. A totes les cultures, la fusta —les fustes— ha estat valorada com a font de vida i matèria per fabricar els artefactes més variats. Només la industrialització va menysprear les possibilitats d'aquest material.

Convertir la fusta d'un arbre en un element arquitectònic o un objecte precís i funcional és possible si es coneix el comportament d'aquesta matèria i es disposa de les habilitats per tractar-la. Talar, assecar, tallar i encaixar són algunes de les fases que dominen els homes que treballen la fusta per aconseguir que les obres siguin duradores i resistents.

En observar els dibuixos, el fuster es presenta com un professional al servei de moltes branques del coneixement; per això, és pertinent plantejar-nos el lloc que la fusta i el patrimoni material generat amb aquest material al llarg dels segles ocupa en la nostra societat. Aquest patrimoni és imprescindible per explicar el nostre passat i entre tots l'hem de protegir. A més, és essencial tenir iniciatives per preservar el coneixement d'una professió que treballa amb un material natural que, pel fet de ser ecològic i sostenible, s'ha d'utilitzar en el nostre present i futur.

Finalment, entrat el segle XXI, sembla que els beneficis de la fusta són reconeguts novament, i emergeix com a material punter per a tot tipus de creació, ja que les innovacions tecnològiques aplicades a la fusta ofereixen una gran capacitat d'adaptació a tota mena de necessitats.

Crèdits

Organització i producció:

Museu Etnològic i de Cultures del Món

Comissariat:

Mònica Piera

Textos:

Mònica Piera i Roser Insenser

Préstec de peces:

Gremi Fusta i Moble - Confraria de Mestres Fusters de
Barcelona, Fundación Ramon

Pla Armengol, Antiguitats Sánchez, Col·lecció particular
Joaquim de Ros,

Col·lecció particular David Miret, Museu Municipal de
Molins de Rei

Agraïments:

Antiguitats Sánchez, Alba Sánchez

Associació per a l'Estudi del Moble, Verónica Rejón

Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya, Àngels Solé,
Carne Balliu,

Clara Alibés, Toni Esparó, Bárbara Viana, Anna Ferran,
Elisabet Carvajal,

Ricardo Suárez, Maria dels Àngels Calvo, Leonardo Arosemena,
Ramon Maroto,

Víctor Illera, Maria Ferreiro

Fundación Ramon Pla Armengol, Ana María García Ladona,
Mònica Bonet

Gremi Fusta i Moble - Confraria de Mestres Fusters de
Barcelona, Salvador Ordóñez

Museu Comarcal de l'Urgell-Tàrraga, Jaume Espinagosa

Museu Romàntic Can Papiol, Mireia Rosich

Museu Municipal de Molins de Rei, Maria Eugènia Ripoll
Joaquim de Ros

David Miret

Marta Vilà

Disseny i maquetació:

Intervento

Informació general

ACCESSOS

Museu de Cultures del Món

Montcada, 12-14
08003 Barcelona
T. 932 562 300
museuculturesmon
@bcn.cat
www.bcn.cat/
museuculturesmon

Metro

L4 Jaume I
L1 Arc de Triomf
L3 Liceu

Tren de rodalies

Estacions de RENFE
d'Arc de Triomf i de plaça
Catalunya.

Autobús

- Via Laietana-Argenteria
(45, 120, V15, V17)
- Princesa-Montcada
(120)
- Parc de la Ciutadella-
Pg. Picasso
(39, 51, H14)
- Pla de Palau
(14, 51, 59, H14,
V15, D20)
- Pg. de Lluís Companys-
Arc de Triomf
(39, 40, 42, 51, H16,
B25, B20)

Bicing

- Av. de la Catedral, 6
- Comerç, 36
- Gombau, 24
- Av. Marquès de
l'Argentera, 1
- Av. Marquès de
l'Argentera, 19

Cotxe

- El museu no disposa
d'aparcament propi.

Aparcaments més propers

- Passeig del Born.
- Plaça de la Catedral.
- Avinguda Cambó.
- Via Laietana.

HORARIS

De dimarts a dissabte,
de 10 a 19 h*
Diumenges i festius,
de 10 a 20 h*
Dilluns no festius, tancat
Dies de tancament anual:
1 de gener, 1 de maig, 24
de juny i 25 de desembre

* L'horari de taquilles
finalitza 30 minuts abans
de l'hora de tancament
del museu.

TARIFES

Entrada general:

5€

Entrada reduïda:

3,5€

- Persones de 16 a 29
anys.
- Persones a partir de
65 anys.
- Persones aturades
titulars de la targeta rosa
reduïda.
- Famílies, amb un màxim
de dos acompanyants
adults, sempre que un,
com a mínim, sigui el
pare, la mare o el tutor
legal.
- És imprescindible que
hi hagi com a mínim
un membre menor de
16 anys.
- Titulars de carnet de
família nombrosa.

- Titulars de carnet de
família monoparental.
- Titulars del carnet
de Biblioteques de
Barcelona i del carnet
de BCN Cultural.
- Bus Turístic:
20% descompte.

Gratuïta

- Primer diumenge de
mes, de 10 a 20 h.
Tots els diumenges,
de 15 a 20 h.
- Menors de 16 anys.
- Membres degudament
acreditats de l'ICOM
(International Council
of Museums).
- Membres degudament
acreditats de l'Associació
de Museòlegs de
Catalunya.
- Guies turístics professio-
nals en l'exercici de la
seva feina.
- Professors d'ensenyament
reglat acreditats
per la direcció del centre
educatiu.
- Professors d'ensenyament
reglat quan
acompanyin un grup
d'estudiants.
- Titulars de la targeta
rosa gratuïta.
- Persones que disposin
del passí metropolità
d'acompanyant d'una
persona amb discapacitat.
- Periodistes degudament
acreditats.
- Titulars de la targeta
BCN Card.

**Entrada combinada
Museu de Cultures del
Món i Museu Etnològic
de Barcelona: 5€**

ACCESSIBILITAT

- El museu ofereix espais
i serveis adaptats,
ajudes específiques i
recursos tàctils per a les
persones amb proble-
mes auditius, visuals i
motors.
- Espais interiors sense
barreres arquitectòni-
ques.
- Lavabos adaptats
a cadires de rodes.
- Disponibilitat de
cadira de rodes.
- Bucles magnètics.
- Plànols tàctils de
l'exposició permanent.
- Audioguies amb audio-
descripció, subtitulació i
llengua de signes de les
peces més destacades.

SERVEIS

Consigna

- No es permet l'entrada
a les sales d'exposició
amb motxilles, maletes
o bosses. El museu
disposa d'un servei de
de consigna gratuït. Per
tal de poder-ne fer ús,
cal disposar del tiquet
d'entrada al museu o
bé de la carta de confir-
mació de reserva.
- Canviadors per a
nadons.

**Museu Etnològic i Cultures
del Món de Barcelona**

T. 932 562 300

barcelona.cat/museuetnologic

twitter.com/MUEC_BCN

facebook.com/muecfcn

Equipament Parc Montjuïc
Passeig de Santa Madrona, 16

Equipament Montcada
Montcada, 12

